

Λεξικό πολυλεκτικών λεξικών μονάδων (multi-word units) της Νέας Ελληνικής: Ένα εργαλείο για την υποστήριξη της διδασκαλίας της δεύτερης γλώσσας

Παρασκευή Θώμου
Πανεπιστήμιο Κρήτης

ABSTRACT

A multi-word units dictionary of Modern Greek has been compiled for supporting the teaching of the Modern Greek language abroad. This is an electronic monolingual learners' dictionary containing the multi-word units found in various textbooks that are used in teaching Modern Greek as a second and foreign language. In this paper we present the criteria used for collecting the entries of the dictionary and the reason why a multi-word units dictionary is an important tool supporting language teaching. Finally, the structure of the dictionary is presented with the aim of showing how recent approaches to pedagogical lexicography have been taken into consideration.

ΛΕΞΕΙΣ-ΚΛΕΙΔΙΑ: δεύτερη γλώσσα, λεξικογραφία, πολυλεκτική λεξική μονάδα

1. Εισαγωγή

Στο πλαίσιο του προγράμματος «Ελληνόγλωσση Πρωτοβάθμια και Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση στη Διασπορά» που υλοποιείται από το Εργαστήριο Διαπολιτισμικών και Μεταναστευτικών Μελετών του Πανεπιστημίου Κρήτης και επικεντρώνεται στο ηλεκτρονικό περιβάλλον μάθησης συντάχθηκε ένα λεξικό πολυλεκτικών λεξικών μονάδων (multi-word units) της νέας ελληνικής. Το λεξικό αυτό ονομάστηκε *Λεξικό περιφράσεων της Νέας Ελληνικής*. Επιλέχθηκε αυτός ο όρος αφενός για να αποφευχθεί ο δύσκολος για τους εκπαιδευτικούς και τους μαθητές όρος *πολυλεκτικές μονάδες* και αφετέρου επειδή θεωρούμε ότι ο όρος *περίφραση* είναι αρκετά γενικός, ώστε να συμπεριλάβει όλων των τύπων τις μονάδες που περιέχονται στο συγκεκριμένο λεξικό (βλ. παρακάτω).¹ Οι περιφράσεις είναι λεξικές μονάδες, οι οποίες δεν είναι μονολεκτικές αλλά πολυλεκτικές. Το κύριο χαρακτηριστικό τους είναι ότι συνήθως αποδίδεται μια ενιαία σημασία σε όλη τη λεξική μονάδα και η χρήση τους είναι τυποποιημένη και καθιερωμένη (institutionalized). Αποτελούν μοναδικές επιλογές, έστω και αν αναλύονται σε επιμέρους συστατικά.

Το *Λεξικό περιφράσεων της Νέας Ελληνικής* είναι ένα μονόγλωσσο ερμηνευτικό λεξικό. Το λημματολόγιό του αποτελείται από λεξικές μονάδες του τύπου *βγάζω εισιτήριο, η καρδιά μου χτυπάει σαν τρελή, μια και καλή, από δω και πέρα, με τις ώρες*. Οι περιφράσεις, που αποτελούν τα λήμματα του λεξικού, αντλήθηκαν από διδακτικά εγχειρίδια για τη διδασκαλία της ελληνικής γλώσσας στη διασπορά. Το *Λεξικό περιφράσεων* αξιοποιείται στη διδασκαλία της ελληνικής ως δεύτερης γλώσσας και έχουν ληφθεί υπόψη οι μαθησιακές ανάγκες και ιδιαιτερότητες των μαθητών-χρηστών.

Βασική αρχή της σύνταξης του λεξικού αποτελεί η αυτόνομη καταχώριση των πολυλεκτικών μονάδων, δηλαδή η ανάδειξη της περίφρασης ως λεξικής μονάδας που απαιτεί ξεχωριστή καταχώριση και όχι ενσωμάτωση της περίφρασης ως υπολημματικού τύπου στην καταχώριση του ρήματος ή του ουσιαστικού ή του επιθέτου (των συστατικών δηλαδή από τα οποία πιθανόν απαρτίζεται). Πιο συγκεκριμένα, η περίφραση *παίρνω τηλέφωνο κάποιον έχει* σημασιακά στοιχεία και από τα δύο συστατικά αλλά και επιπλέον σημασιακή αυτονομία και γι' αυτόν το λόγο καταχωρίζεται αυτόνομα. Κατ' αυτόν τον τρόπο, ο μαθητής-χρήστης διευκολύνεται στην αναζήτηση και τον εντοπισμό της πολυλεκτικής μονάδας.

¹ Άλλος όρος που χρησιμοποιείται ευρέως είναι ο *φρασεολογισμός* (phraseology), δηλαδή εκφράσεις, στερεότυπες φράσεις (idioms), λεξικές συνάψεις (lexical collocations), παροιμίες, φόρμουλες επικοινωνίας κ.λπ. Οι όροι *περίφραση*, *πολυλεκτική μονάδα* και *φρασεολογισμός* χρησιμοποιούνται αδιακρίτως στην παρούσα εργασία.

2. Κριτήρια λημματογράφησης

Οι περιφράσεις μιας γλώσσας είναι οι περιορισμένες στη χρήση ή/και δεσμευμένες (στη σύνταξη και σημασία), σε μικρότερο ή μεγαλύτερο βαθμό, πολυλεκτικές μονάδες της γλώσσας. Η χρήση των μονάδων αυτών είναι τυποποιημένη και καθιερωμένη (Moon 1997, 1998, Gläser 1998, Wray 2002, Gries 2008). Οι περιφράσεις μιας γλώσσας δεν αποτελούν σε καμία περίπτωση ένα ομοιογενές σύνολο πολυλεκτικών μονάδων.

Παράγοντες που οδηγούν σε παγίωση και τυποποίηση στη χρήση αυτών των λεξικών μονάδων και αποτέλεσαν κριτήρια για τη λημματογράφησή τους στο συγκεκριμένο λεξικό είναι (α) ο βαθμός σημασιολογικής δέσμευσης (Mel'čuk 1998), (β) η πραγματολογική δέσμευση (Granger 1998, Wray 2002) και (γ) ο βαθμός στερεοτυπίας (Moon 1997, Wray 2002, Granger & Paquot 2008, Philip 2008). Στη συνέχεια αναφερόμαστε αναλυτικά σε αυτά τα κριτήρια.

2.1. Βαθμός σημασιολογικής δέσμευσης

Κάποιες πολυλεκτικές μονάδες δεσμεύονται σε σημασιολογικό επίπεδο, δηλαδή παρατηρείται εξάρτηση και διαφοροποίηση της σημασίας των συστατικών τους. Από τη σημασιολογική δέσμευση προκύπτουν οι παρακάτω κατηγορίες περιφράσεων:

α) Αδιαφανείς περιφράσεις (idioms) (Θώμου 2005, Αναστασιάδη-Συμεωνίδη & Ευθυμίου 2006): Πρόκειται για παγιωμένες περιφράσεις που τις χαρακτηρίζει η αδιαφάνεια στη σημασία. Αυτό σημαίνει ότι η σημασία της περιφράσης δεν προκύπτει από τις σημασίες των επιμέρους συστατικών που την απαρτίζουν.

(1) *κοιμάμαι όρθιος, το βλέπω πολύ χλωμό, δουλειά της αρκούδας, παρά τρίχα, την έβαγα, τη βρίσκω, μου τη δίνει*

β) Ημιδιαφανείς πολυλεκτικές μονάδες (lexical collocations) (Θώμου 2006): Πρόκειται για ημι-παγιωμένες περιφράσεις με σχετική αδιαφάνεια στη σημασία, εφόσον κάποιο συστατικό διατηρεί τη σημασία του.

(2) *βάζω ασκήσεις για το σπίτι, βάζω τόνο, έχω δίκιο, κάνω τη χάρη, βγάζω εισιτήριο, με τις ώρες, με την ησυχία σου*

Στο συγκεκριμένο λεξικό, εκτός από τις δύο παραπάνω κατηγορίες λεξικών συνδυασμών, λημματογραφήθηκε και η παρακάτω κατηγορία λεξικών μονάδων:

γ) Διαφανείς πολυλεκτικές μονάδες (transparent) (Sierpmann 2008): Πρόκειται για διαφανείς στη σημασία περιφράσεις, δηλαδή η σημασία της περιφράσης είναι συνάρτηση των σημασιών των επιμέρους συστατικών. Οι συγκεκριμένες λεξικές μονάδες, παρόλο που δεν εμφανίζουν ιδιαίτερη σημασιολογική διαφοροποίηση, χαρακτηρίζονται ως περιφράσεις λόγω της τυποποιημένης χρήσης τους.

(3) *η καρδιά μου χτυπάει σαν τρελή, κάθομαι σπίτι, ο πυρετός ανεβαίνει, ο καιρός φτιάχνει, Άσε καλύτερα, έλα λίγο, μισό λεπτό, για καλή μου τύχη*

Οι διαφανείς και ημιδιαφανείς περιπτώσεις είναι αυτές που θέτουν ζητήματα στην ελληνική ως δεύτερη και ως ξένη γλώσσα, διότι, ενώ φαινομενικά είναι απλές, ενέχουν τυποποίηση. Μάλιστα η τυποποίησή τους ενδέχεται να διαφέρει από το αντίστοιχο λεξιλόγιο της πρώτης γλώσσας. Για παράδειγμα:

(4) *γράφω/δίνω εξετάσεις – to sit (for)/to take exams (*to give exams)*

Στο παραπάνω παράδειγμα η περίφραση της αγγλικής σχηματίζεται με διαφορετικό ρήμα, ενώ στο (5) η περίφραση της ελληνικής αντιστοιχεί σε μονολεκτικό ρήμα στην αγγλική:

(5) *ζητώ συγγνώμη* – to apologize (*to ask apology)

Εξάλλου, ο Siermann (2008: 195) τονίζει την ανάγκη να εξοπλίσουμε τους εκπαιδευτικούς και τους μαθητές με λεξικά που περιέχουν διαφανείς πολυλεκτικές μονάδες, όπως φόρμουλες επικοινωνίας (speech formulae) και πολυλεκτικούς κειμενικούς δείκτες (multi-word markers). Ο λόγος είναι ότι, ενώ τα περισσότερα μονόγλωσσα λεξικά για την εκμάθηση μιας γλώσσας (learners' dictionaries) δίνουν μεγάλη έμφαση στις αδιαφανείς στερεότυπες εκφράσεις, η παραγωγή λόγου από τους μη φυσικούς ομιλητές δείχνει ότι παρουσιάζουν μεγαλύτερη έλλειψη σε αυτού του τύπου τις διαφανείς πολυλεκτικές μονάδες.

Στο *Λεξικό περιφράσεων* καταχωρίστηκαν διαφανείς πολυλεκτικές μονάδες είτε μεταφορικές, όπως στο (6), είτε μη μεταφορικές, όπως στο (7):

(6) *η καρδιά μου χτυπά δυνατά, ο πυρετός ανεβαίνει, ο καιρός φτιάχνει, σε βάρος*

(7) *φαίνεται καθαρά, φοράω [καλλυντικό], βλέπω τηλεόραση, κάθομαι σπίτι, κατά τη γνώμη μου, είναι γνωστό.*

2.2. Πραγματολογική δέσμευση (pragmatic function/meaning)

Κάποιες πολυλεκτικές μονάδες χρησιμοποιούνται με συγκεκριμένη επικοινωνιακή λειτουργία ή σε συγκεκριμένες κοινωνικές περιστάσεις (speech formulae, routine formulae):

(8) *Να είμαστε καλά. Άντε, και του χρόνου!*

Πού να στα λέω, βρε Μαρία! Πρέπει να φύγω τώρα.

Είδες το καινούριο αυτοκίνητο του Γιώργου. Άλλο πρά(γ)μα!

Οι πραγματολογικά δεσμευμένες πολυλεκτικές μονάδες είτε λειτουργούν αυτόνομα, ως εκφωνήματα όπως στο (9) είτε λειτουργούν εξαρτημένα ως στελέχη προτάσεων (sentence stems), όπως στο (10):

(9) *Άσε καλύτερα! Για να σου πω! Για λέγε! Άκου τι λέει! Θέλω πώς δε θέλω!*

(10) *Δε μου λες ..., Δε μένει παρά ..., Λες να ..., Μα καλά ..., Εδώ που τα λέμε...*

Πολλές από τις εξαρτημένες μονάδες αυτής της ομάδας ανήκουν στην κατηγορία των πολυλεκτικών κειμενικών δεικτών (multi-word markers, βλ. παραπάνω). Εξάλλου, νεότερες ταξινομήσεις των πολυλεκτικών λεξικών μονάδων (Granger & Paquot 2008) συμπεριλαμβάνουν στο φάσμα των φρασεολογισμών και πολυλεκτικές μονάδες με κειμενική λειτουργία (textual function) όπως τα αγγλικά *with respect to, as soon as, in other words, the final point is*. Πρόκειται για πολυλεκτικές μονάδες που χρησιμοποιούνται, για να οργανώσουν το περιεχόμενο ενός κειμένου ή ενός κειμενικού είδους (discourse type). Τέτοιου τύπου μονάδες λημματογραφήθηκαν και στο δικό μας λεξικό.

2.3. Βαθμός στερεοτυπίας (fixedness)

Υπάρχουν μονάδες που τα συστατικά τους είναι λεξιλογικά παγιωμένα, δεν υπάρχει η δυνατότητα εναλλαγής κάποιου συστατικού με άλλη λέξη. Ταυτόχρονα οι μονάδες αυτές εμφανίζουν και συντακτική παγίωση, όπως στο (11):

(11) *όπου ακούς πολλά κεράσια κράτα και μικρό καλάθι
απ' έξω (κι ανακατωτά), *ανακατωτά και απ' έξω*

Από την άλλη πλευρά, άλλες μονάδες φαίνεται να εμφανίζουν δυνατότητα εναλλαγής ενός συστατικού με άλλες λέξεις, όπως στο (12):

(12) *Είναι και [η Μαρία/το παιδί/η γιορτή/η γιαγιά/η εργασία ...] στη μέση*
Είναι και [ουσιαστικό] στη μέση

Στην περίπτωση αυτή φαίνεται να υπάρχει μια αφαιρετική (schematic) λεξική μονάδα με ένα συστατικό λεξιλογικά ανοικτό (slot).

Οι πολυλεκτικές αυτές μονάδες δεν είναι απόλυτα στερεότυπες και παρουσιάζουν ένα κενό, το οποίο καλύπτεται με λέξεις υπό περιορισμούς σημασιολογικούς και λεξιλογικούς. Τέτοιου τύπου «ανοικτές» πολυλεκτικές μονάδες καταχωρίστηκαν στο λεξικό, διότι φέρουν τα τυπικά χαρακτηριστικά των πολυλεκτικών λεξικών μονάδων. Το συστατικό που είναι λεξιλογικά ανοικτό παρουσιάζεται μέσα σε αγκύλες και ονομάζεται είτε με την υπερώνυμη έννοια, όπως στο (13), είτε με τη γραμματική κατηγορία στην οποία ανήκει, όπως στο (14):

(13) *έχει [καιρό]: ζέστη, κρύο, λιακάδα, παγωνιά κ.λπ.*

(14) *ακούς εκεί να [ρήμα], είσαι/είστε για [ουσιαστικό];*

Οι παραπάνω παράγοντες οδηγούν σε παγίωση και τυποποίηση στη χρήση αυτών των λεξικών μονάδων. Για να λημματογραφηθεί μια πολυλεκτική μονάδα, ενδέχεται να ισχύει ένα από τα παραπάνω κριτήρια ή συνδυασμός των παραπάνω κριτηρίων.

3. Σκοπιμότητα ενός λεξικού περιφράσεων για την ελληνική ως δεύτερη γλώσσα

Οι πολυλεκτικές μονάδες μιας γλώσσας είναι πιθανό να καταγράφονται στα συγχρονικά λεξικά γενικής χρήσης² στις καταχωρίσεις ρημάτων ή ουσιαστικών.³ Το ερώτημα που εγείρεται σε αυτό το σημείο είναι με ποιον τρόπο ο χρήστης της γλώσσας, ειδικά αν είναι μη φυσικός ομιλητής, εντοπίζει στη μακροδομή ενός λεξικού γενικής χρήσης την πολυλεκτική μονάδα που αναζητεί. Επιπλέον, πολλές μονάδες, ιδιαίτερα αυτές που είναι πραγματολογικά δεσμευμένες και αυτές που εμφανίζουν λεξιλογικό κενό δεν καταγράφονται στα λεξικά γενικής χρήσης. Ωστόσο, και αυτές οι μονάδες αποτελούν αναγκαίο λεξιλογικό υλικό για τον μη φυσικό ομιλητή της ελληνικής.

Το *Λεξικό περιφράσεων* εξυπηρετεί τις ανάγκες των σπουδαστών της ελληνικής ως δεύτερης ή ξένης γλώσσας. Οι μη φυσικοί ομιλητές της ελληνικής χαρακτηρίζονται από χαμηλή συμφραστική ικανότητα (phraseological competence, Cowie & Howarth 1996). Πιο συγκεκριμένα, ενώ η πραγμάτωση του λόγου των φυσικών ομιλητών χαρακτηρίζεται από τη χρήση, σε κάποια αναλογία, τυποποιημένων περιφράσεων, ο λόγος των μη φυσικών ομιλητών παρουσιάζει χαμηλή πυκνότητα σε τυποποιημένες (institutionalized) περιφράσεις (Howarth 1998, Granger 1998, Nesselhauf 2003) ή περιέχει λεξιλογικές αστοχίες.

Οι μη φυσικοί ομιλητές αντιμετωπίζουν δυσκολίες στην παραγωγή φυσικού λόγου που προκύπτει από την επιλογή των κατάλληλων φράσεων ή εκφράσεων. Οι παραγωγές τους δεν μπορούν να χαρακτηρισθούν ως «λάθη», αλλά περισσότερο ως αποκλίσεις από τη νόρμα των φυσικών ομιλητών. Οι μη φυσικοί ομιλητές αντιμετωπίζουν δυσκολίες στο να αναγνωρίσουν (και κατ' επέκταση να μάθουν) ανάμεσα σε μια σειρά επιλογών ποιες είναι δεσμευμένες και περιοριστικές και ποιες όχι. Άρα, μπορούμε να συσχετίσουμε το χαμηλό επίπεδο γλωσσικής ευχέρειας (proficiency) των μη φυσικών ομιλητών με χαμηλή πυκνότητα σε τυποποιημένες

² Για τους λεξικογραφικούς όρους βλ. Ευδόπουλος (2008).

³ Για παράδειγμα, στο *Λεξικό της Κοινής Νεοελληνικής* (1998) στην καταχώριση του *βάζω* βρίσκει κανείς τις πολυλεκτικές μονάδες *βάζω τα γέλια/τα κλάματα/τις φωνές, βάζω γκολ, βάζω τα δύο πόδια σε ένα παπούτσι κ.ά.* Με όμοιο τρόπο στην καταχώριση του *καλάθι* βρίσκει κανείς την πολυλεκτική μονάδα *όπου ακούς πολλά κεράσια, κράτα και μικρό καλάθι*, στην καταχώριση του *πράγμα* την πολυλεκτική μονάδα *άλλο πράγμα!* κ.λπ.

φράσεις και εκφράσεις στο λόγο τους και με αστοχία σε λεξιλογικές επιλογές. Ο Siermann (2008: 195) μάλιστα αναφέρει ότι πολλά από τα λάθη στο γραπτό λόγο των μη φυσικών ομιλητών προέρχονται από τη μεθοδολογία που βασίζεται στη λέξη (word-based), η οποία ακολουθείται στα διδακτικά εγχειρίδια. Αυτό σημαίνει ότι οι συγκεκριμένοι χρήστες έχουν ανάγκη ένα λεξικό που να περιέχει τους φρασεολογισμούς μιας γλώσσας τόσο στο επίπεδο της κατανόησης όσο και στο επίπεδο της παραγωγής προφορικού και γραπτού λόγου.

Στην ελληνική ως δεύτερη γλώσσα δημιουργούνται δυσκολίες στην εκμάθηση των περιφράσεων για τρεις κυρίως λόγους. Πρώτον, εξαιτίας της σημασίας τους που δεν προκύπτει απαραίτητα από τις σημασίες των επιμέρους συστατικών όπως στο:

(15) *κλείνω τα 13, δε βλέπω την ώρα να κάνω κάτι*

Δεύτερον, εξαιτίας ιδιαιτεροτήτων στη σύνταξή τους, όπως στο:

(16) *κάνω __ παρέα κάποιον (περίφραση χωρίς άρθρο)
μου κάνει νόημα να κάνω κάτι (συμπλήρωμα με να)*

Τρίτον, εξαιτίας του τυποποιημένου χαρακτήρα τους, όπως στο:

(17) *Δίνουμε (εξετάσεις) Φυσική αύριο; (? Εξεταζόμαστε στη Φυσική αύριο;)*

Οι μαθητές της δεύτερης γλώσσας παρουσιάζουν έλλειψη και στη λεξιλογική γνώση πολυλεκτικών μονάδων και στη σύνδεσή τους με συγκεκριμένες συνθήκες χρήσης. Στην πρώτη γλώσσα δεν τίθεται ζήτημα διαχείρισης των περιφράσεων, διότι αποτελούν κατακτημένο λεξιλόγιο για τους μαθητές. Αντιθέτως, τίθεται ζήτημα διαχείρισής τους στη δεύτερη και την ξένη γλώσσα, διότι η χρήση τους αποτελεί ένδειξη φυσικής παραγωγής στη γλώσσα, ενώ στις αδιαφανείς στη σημασία περιπτώσεις τίθεται και ζήτημα κατανόησής τους.

4. Περιγραφή του Λεξικού περιφράσεων της Νέας Ελληνικής

4.1. Γενικές πληροφορίες

Η παιδαγωγική λεξικογραφία (pedagogical lexicography) ασχολείται αφενός με το σχεδιασμό και τη δημιουργία λεξικών που υποστηρίζουν την εκμάθηση της ξένης και της μητρικής γλώσσας και αφετέρου με τη μελέτη της χρήσης των λεξικών από μαθητές και εκπαιδευτικούς (Μάντζαρη 2011: 6). Το *Λεξικό περιφράσεων της Νέας Ελληνικής* συντάχθηκε για την υποστήριξη της διδασκαλίας της ελληνικής ως δεύτερης γλώσσας, άρα αποτελεί ένα παιδαγωγικό λεξικό.

Το *Λεξικό περιφράσεων* ανήκει στα μονόγλωσσα λεξικά εκμάθησης (monolingual learner's dictionaries) της ξένης γλώσσας (Swanepoel 2003: 56, στο Ξυδόπουλος 2008: 291, Μάντζαρη 2011: 6). Πρόκειται για ηλεκτρονικό λεξικό (electronic dictionary, Nesi 2000b: 839, στο Μάντζαρη 2011: 31), που είναι αναρτημένο στο ηλεκτρονικό περιβάλλον μάθησης για τη διδασκαλία της ελληνικής ως δεύτερης γλώσσας (www.ediamme.edc.uoc.gr/e-learning). Ο χρήστης αναζητά τις μονάδες είτε με πληκτρολόγηση μεμονωμένων λέξεων⁴ είτε αλφαβητικά (σε περίπτωση που επιθυμεί κάτι τέτοιο). Η αναζήτηση με πληκτρολόγηση μεμονωμένων λέξεων διευκολύνει κατά πολύ τον χρήστη, ιδιαίτερα αν δεν είναι βέβαιος για την ακριβή μορφή της μονάδας που αναζητεί.

⁴ Η αναζήτηση εκτελείται στα εισόδια λήμματα.

Λεξικό Περιφράσεων

Α Β Γ Δ Ε Ζ Η Θ Ι Κ Λ Μ
Ν Ξ Ο Π Ρ Σ Τ Υ Φ Χ Ψ Ω

κλείνω εισιτήριο

Αναζήτηση με πληκτρολόγηση

Κλείνω εισιτήριο

¹Όταν δουλεύω σε κάποιο γραφείο και κανονίζω από το τηλέφωνο στους πελάτες να πάρουν κάποια στιγμή αργότερα το εισιτήριό τους, λέμε ότι τους *κλείνω εισιτήριο*.
Η δουλειά μου είναι πολύ βαρετή! Όλη μέρα μιλάω στο τηλέφωνο και κλείνω εισιτήρια στους πελάτες.

ΣΥΝΤΑΞΗ/ ΠΕΡΙΟΡΙΣΜΟΙ: κλείνω εισιτήριο *σε κάποιον*

²Όταν είμαι πελάτης και τηλεφωνώ σε κάποιο γραφείο (ή το κάνω μέσω ίντερνετ) για να κανονίσω να πάρω κάποια στιγμή αργότερα ένα εισιτήριο, λέμε ότι *κλείνω εισιτήριο*.
Πρέπει να κλείσω εισιτήριο δέκα μέρες νωρίτερα, γιατί ίσως να μην βρω την τελευταία στιγμή.

ΣΥΝΤΑΞΗ/ ΠΕΡΙΟΡΙΣΜΟΙ: κλείνω εισιτήριο (*για κάποιον/ για κάτι*)
(βλ. λήμμα: [Βγάζω εισιτήριο](#))

Α Β Γ Δ Ε Ζ Η Θ Ι Κ Λ Μ
Ν Ξ Ο Π Ρ Σ Τ Υ Φ Χ Ψ Ω

λέξη/λέξεις αναζήτησης

Αλφαβητική αναζήτηση

Αλλάζω γνώμη

Όταν, ενώ πιστεύα κάποιον/κάτι πιο παλιά, αργότερα πιστεύω κάποιον/κάτι διαφορετικό, λέμε ότι *αλλάζω γνώμη*.
*Παλιά δεν τον συμπαθούσα καθόλου, αλλά τώρα πια έχω αλλάξει γνώμη (γι' αυτόν).
Αλλάξα γνώμη (για το ταξίδι). Δεν θα έρθω μαζί σας τελικά.*

ΣΥΝΤΑΞΗ/ ΠΕΡΙΟΡΙΣΜΟΙ: αλλάζω γνώμη (*για κάποιον/ κάτι*)

Όμοιες περιφράσεις:

1. Αλλάζω άποψη

Άλλες περιφράσεις:

1. Έχω (μια/την) γνώμη

Όταν πιστεύω κάποιον/κάτι για κάποιον/κάτι, λέμε ότι έχω (μια) γνώμη για αυτόν/αυτό.
Έχω τη γνώμη ότι δεν πρέπει να είμαστε τόσο σίγουροι. Ίσως να έχει γίνει κάποιο λάθος.

Συντίθεται από λήμματα, τα οποία δεν είναι μονολεκτικοί τύποι αλλά πολυλεκτικοί. Οι πολυλεκτικός σχηματισμός αποτελεί τη βασική οντότητα εγγραφής.⁵ Πρόκειται για λεξικό *λεξικών συνδυασμών* (lexical combinations). Αυτού του είδους τα λεξικά «καταγράφουν παγιωμένους λεξικούς συνδυασμούς διαφόρων ειδών, οι οποίοι θεωρούνται πως με τη συνδυασμένη τους μορφή αποτελούν τμήμα της λεξικής γνώσης των ομιλητών μιας γλώσσας» (Ξυδόπουλος 2008: 292).

Ανάλογα ειδικά λεξικά λεξικών συνάψεων (collocations) ή στερεότυπων εκφράσεων (idioms) για την αγγλική γλώσσα είναι τα εξής: *The Benson Benson & Ilson (BBI)*

⁵ Για τα πλεονεκτήματα της παρουσίασης των πολυλεκτικών συνόλων ως αυτόνομων λημμάτων (διευκόλυνση στην αναζήτηση, περισσότερες πιθανότητες εντοπισμού), βλ. Ιορδανίδου & Μάντζαρη (2003: 5), Ξυδόπουλος (2008: 69).

Combinatory Dictionary of English: A guide to word combinations (1986), *Oxford Collocations Dictionary for Students of English* (2002), *Oxford Dictionary of idioms* (2004²) κ.ά. Βασικό κριτήριο στο *The Benson Benson & Ilson (BBI) Combinatory Dictionary of English* για την επιλογή των λεξικών συνδυασμών είναι η υψηλή συχνότητα εμφάνισής τους στα σώματα κειμένων. Από την άλλη στο *Oxford Collocations Dictionary for Students of English* καταγράφεται η συνδυαστικότητα των λέξεων γενικώς, με σκοπό να βοηθηθούν οι ξένοι φοιτητές της αγγλικής γλώσσας, και όχι μόνο οι περιορισμένοι σημασιολογικά συνδυασμοί. Παράδειγμα, για το λήμμα *address* (verb) καταγράφονται τα παρακάτω τα οποία στην ουσία αποτελούν τη γενικότερη συνδυαστικότητα του ρήματος:

1. write name and address
correctly, properly, personally (*I addressed to him personally*)
phrases: a stamped addressed envelope (*Please send a stamped addressed envelope...*)
2. say sth to sb
by name, directly (*She did not address him by name*)
3. deal with problem
directly, explicitly, specifically/fully/adequately (*These concerns were not adequately addressed in the report*)
address yourself to sth (*The authors of the book address themselves to the question of unemployment*)

Ωστόσο, στο λήμμα δεν καταγράφεται ο περιορισμένος σημασιολογικά συνδυασμός *to address a question* (απευθύνω ένα ερώτημα). Αυτό μας οδηγεί στο συμπέρασμα ότι βασικές αρχές της λεξικολογίας για το τι είναι φρασεολογισμοί (σημασιολογική δέσμευση, πραγματολογική λειτουργία, στερεοτυπία) δεν αξιοποιούνται όπως θα έπρεπε στη λεξικογραφική πρακτική. Το *Λεξικό περιφράσεων* συντάχθηκε με τα κριτήρια που θέτει η λεξικολογία για το τι αποτελεί φρασεολογισμό (βλ. 2). Το *Oxford Dictionary of Idioms*, από την άλλη, περιέχει στερεότυπες εκφράσεις (παγιωμένες μεταφορές, παροιμίες, ρητά, κ.ά.) της αγγλικής με σχόλια για την προέλευση των λεξικών συνδυασμών. Τα λήμματα όμως δεν συνοδεύονται πάντοτε από ένα παράδειγμα χρήσης.

Σε όλα τα παραπάνω λεξικά, παρόλο που το υλικό τους είναι πολυλεκτικό, τα εισόδια λήμματα είναι μονολεκτικά, δηλαδή επιλέγεται ένα συστατικό της λεξικής μονάδας ως κύριο και με βάση αυτό κατασκευάζεται το εισόδιο λήμμα. Αντίθετα, στο *Λεξικό λόγιων εκφράσεων της σύγχρονης Ελληνικής* (Ιορδανίδου 2001), το οποίο αποτελεί και αυτό ένα λεξικό λεξικών συνδυασμών, στο εισόδιο λήμμα εμφανίζεται ακέραια η πολυλεκτική λεξική μονάδα: π.χ. *λαμβάνω γνώσιν* (*γνώση*), *λαμβάνω* (*έχω*) *την τιμήν να*.

Με τον ίδιο τρόπο στο *Λεξικό περιφράσεων* καθεμία περίφραση με το ίδιο ρήμα αποτελεί διαφορετική λεξικογραφική εγγραφή, όπως φαίνεται στην ακόλουθη εικόνα:

Λεξικό Περιφράσεων

Α Β Γ Δ Ε Ζ Η Θ Ι Κ Λ Μ
Ν Ξ Ο Π Ρ Σ Τ Υ Φ Χ Ψ Ω

παίρνω

Παίρνω μέτρα

1 Όταν μετράω το μέγεθος κάποιου αντικειμένου ή χώρου (μήκος, πλάτος, εμβαδόν) ή μετράω το ύψος και τις διαστάσεις γενικά ενός ανθρώπου, λέμε ότι (του) **παίρνω μέτρα**.
*Πάω να μου πάρει μέτρα η μοδίστρα, για να μου ράψει ένα φόρεμα.
Πρέπει να πάρουμε μέτρα στο δωμάτιο/ τα μέτρα του δωματίου για να δούμε πόθ θα βάλουμε τα έπιπλα.*

ΣΥΝΤΑΞΗ/ ΠΕΡΙΟΡΙΣΜΟΙ: παίρνω μέτρα **σε κάποιον/ κάτι**

2 Όταν κάποιος/ κάποιιο που είναι υπεύθυνο για κάτι φροντίζουν ώστε να γίνει ή να μη γίνει κάτι, λέμε ότι **παίρνουν μέτρα**.
*Το κράτος πρέπει να πάρει μέτρα για την προστασία των δασών απ' τις φωτιές.
Η αστυνομία πρέπει να πάρει μέτρα για να μειώσει τις κλοπές.*

ΣΥΝΤΑΞΗ/ ΠΕΡΙΟΡΙΣΜΟΙ: παίρνω μέτρα **για να ...**
παίρνω μέτρα **για κάτι**

Αναλαμβάνω / παίρνω την ευθύνη
Παίρνω (την) άδεια
Παίρνω (μία) ανάσα
Παίρνω μια απόφαση
Παίρνω από το χέρι
Παίρνω αύξηση
Παίρνω βαθμούς
Παίρνω δρόμο
Παίρνω είδηση
Παίρνω ειδικευση
Παίρνω [κάτι] ζεστά
Παίρνω θέση
Παίρνω καλά
Παίρνω / λαμβάνω μέρος
Παίρνω μέτρα
Παίρνω μια / τη δουλειά
Παίρνω όνομα
Παίρνω παράδειγμα

Περιφράσεις με το παίρνω

4.2. Μακροδομή

Το *Λεξικό περιφράσεων* αποτελείται από έναν πρόλογο και το κυρίως σώμα, το λημματολόγιο. Το λημματολόγιο περιλαμβάνει 550 καταχωρίσεις. Τα λήμματα του λεξικού αντλήθηκαν από τα διδακτικά εγχειρίδια για τη διδασκαλία της ελληνικής γλώσσας στη διασπορά, που αναφέρονται στη βιβλιογραφία.

Το λημματολόγιο ενός λεξικού οφείλει να ανταποκρίνεται στις επικοινωνιακές ανάγκες του χρήστη, να βασίζεται στις γνώσεις του, να συμβάλλει στον εμπλουτισμό τους και να συντελεί στην ανάπτυξη των επικοινωνιακών του δεξιοτήτων (Γαβριηλίδου κ.ά. 2008: 687-688). Το *Λεξικό περιφράσεων* συντελεί στην ανάπτυξη της συμφραστικής ικανότητας (phraseological competence) των μαθητών της δεύτερης γλώσσας, η οποία αποτελεί τμήμα της γενικότερης επικοινωνιακής τους ικανότητας (communicative competence).

4.3. Μικροδομή

Ο σχεδιασμός της μικροδομής αφορά τον προσδιορισμό των χωριστών πληροφοριών που περιλαμβάνονται σε μια λεξικογραφική εγγραφή και των σχέσεων μεταξύ τους (Μάντζαρη 2011: 17). Η λεξικογραφική εγγραφή του *Λεξικού περιφράσεων* περιλαμβάνει τις εξής οντότητες (Ιορδανίδου & Μάντζαρη 2003, Ξυδόπουλος 2008, Μάντζαρη 2011):

- Βασικές οντότητες: Εισόδιο λήμμα (entry lemma), ορισμός, παράδειγμα, σύνταξη/περιορισμοί
- Δευτερεύουσες οντότητες: όμοιες περιφράσεις, άλλες περιφράσεις.

4.3.1. Βασικές οντότητες

Οι βασικές οντότητες εμφανίζονται στην ακόλουθη εικόνα.

Λεξικό Περιφράσεων

Α Β Γ Δ Ε Ζ Η Θ Ι Κ Λ Μ
Ν Ξ Ο Π Ρ Σ Τ Υ Φ Χ Ψ Ω

κλείνω εισιτήριο

Κλείνω εισιτήριο

1 Όταν δουλεύω σε κάποιο γραφείο και κανονίζω από το τηλέφωνο στους πελάτες, κάποιον κάποιον στιγμή αργότερα το εισιτήριό τους, λέμε ότι τους κλείνω εισιτήριο.
Η δουλειά μου είναι πολύ βαρετή! Όλη μέρα μιλάω στο τηλέφωνο και κλείνω εισιτήρια στους πελάτες.

ΣΥΝΤΑΞΗ/ ΠΕΡΙΟΡΙΣΜΟΙ: κλείνω εισιτήριο σε κάποιον

2 Όταν είμαι πελάτης και τηλεφωνώ σε κάποιο γραφείο (ή το κάνω μέσω ίντερνετ), κανονίζω να πάρω κάποια στιγμή αργότερα ένα εισιτήριο, λέμε ότι κλείνω εισιτήριο.
Πρέπει να κλείσω εισιτήριο δέκα μέρες νωρίτερα, γιατί ίσως να μην βρω την τελευταία στιγμή.

ΣΥΝΤΑΞΗ/ ΠΕΡΙΟΡΙΣΜΟΙ: κλείνω εισιτήριο (για κάποιον/ για κάτι)
(βλ. λήμμα: Βάζω εισιτήριο)

Κι αν η γιαγιά μου είχε ρόδες, θα ήταν πτανί (ανεπίσημο)
Κινεί την περιέργεια
Κινώ / τραβώ την προσοχή
Κλείνομαι στο σπίτι
Κλείνω εισιτήριο
Κλείνω θέση
Κλείνω ραντεβού
Κλείνω συμφωνία
Κλείνω τα [ηλικία]
Κλείνω την τηλεόραση
Κλείνω το ντύσιμο
Κόβεται το ρεύμα / το νερό / το τηλέφωνο
Κόβονται στις εξετάσεις / στο διαγνώσιμα / στο τεστ
Κόβω εισιτήριο
Κόβω τον θρόνο
Κόβω το κάπνισμα
Κοιμάμαι άρθρος (ανεπίσημο)
Κοιμάμαι εύκολα

Πραγματολογική πληροφορία
Εισόδιο λήμμα
Ορισμός
Παράδειγμα
Συντακτική πληροφορία
Δείκτες σημασίας
Διαλημματικός σύνδεσμος

- Εισόδιο λήμμα (entry lemma): Το εισόδιο λήμμα εντοπίζεται εύκολα, είναι με έντονη γραφή, σε μπλε χρώμα και μεγαλύτερη γραμματοσειρά.
- Πραγματολογική πληροφορία: Δίπλα στο εισόδιο λήμμα σε παρένθεση υπάρχει πληροφορία για το ύφος ή πληροφορία για το πώς χρησιμοποιείται η πολυλεκτική μονάδα (Αναστασιάδη-Συμεωνίδη 2008), για όσες περιφράσεις κρίθηκε σκόπιμο. Η πραγματολογική πληροφορία λειτουργεί περιγραφικά, με σκοπό την προστασία του χρήστη από γλωσσικές αστοχίες (Αναστασιάδη-Συμεωνίδη 2008: 602).
- Ορισμός ή ερμηνευμα (definition): Ο ορισμός επεξηγεί, περιγράφει τη σημασία ή τις σημασίες του λήμματος. Είναι σε πλήρη πρόταση (full sentence, βλ. και Ευθυμίου 2008), στην οποία είναι ενσωματωμένο το οριζόμενο και φέρει τα παρακάτω χαρακτηριστικά:
  - α) είναι καταστασιακός, δηλαδή περιγράφει τα συνηθισμένα, τυπικά χαρακτηριστικά μιας έννοιας και έχει στόχο την ένταξη της σημασίας στα συμφραζόμενα μιας κατάστασης (Ιορδανίδου & Μάντζαρη 2003: 7), όπως στο (18):

(18) Όταν στο ποδόσφαιρο (ή και σε κάποια άλλα αθλήματα) κάποιος παίκτης καταφέρνει να ρίξει τη μπάλα στο τέρμα της αντίπαλης ομάδας και να σκοράρει, λέμε ότι *βάζει γκολ*.
(Ορισμός του λήμματος: *Βάζω γκολ*)

β) είναι συντακτικός, δηλαδή η σημασία εντάσσεται μέσα στο γλωσσικό περιβάλλον στο οποίο χρησιμοποιείται, στη συντακτική δομή στην οποία απαντά η περίφραση με σαφή δήλωση των συμπληρωμάτων (Ιορδανίδου & Μάντζαρη 2003: 8), όπως στο:

(19) Όταν λέω σύντομα κάτι σε κάποιον, είτε μέσω ενός άλλου προσώπου είτε γράφοντας σ' ένα χαρτί, είτε μιλώντας του στον τηλεφωνητή, λέμε ότι *του αφήνω μήνυμα*.
(Ορισμός του λήμματος: *αφήνω μήνυμα*)

Κοινός στόχος των δύο χαρακτηριστικών είναι να βοηθήσουν τον χρήστη να κατανοήσει τη σημασία ενός λήμματος στο συγκεκριμένο, δίνοντας έμφαση όχι μόνο στο τι

σημαίνει αλλά και στο πώς χρησιμοποιείται (Ιορδανίδου & Μάντζαρη 2003: 7). Ο ορισμός δίνεται σε απλό, καθημερινό λεξιλόγιο, για να είναι προσιτός στον μαθητή-χρήστη.

- Παραδείγματα: Τα παραδείγματα περιλαμβάνουν πλήρεις, κατασκευασμένες προτάσεις και επεξηγούν τη χρήση των λεξικών μονάδων (βλ. Μάντζαρη 2011: 21). Τα παραδείγματα αντανακλούν τις χαρακτηριστικές συντακτικές δομές στις οποίες απαντά μια σημασία, περιγράφουν οικείες καταστάσεις και περιέχουν ενδιαφέρουσες πληροφορίες που να κινούν το ενδιαφέρον των μαθητών να τις διαβάσουν (Ιορδανίδου & Μάντζαρη 2003: 9, Ευθυμίου 2008). Η πολυλεκτική μονάδα μέσα στο παράδειγμα παρουσιάζεται με χρωματιστή γραμματοσειρά, για να εντοπίζεται εύκολα. Στόχος είναι η εστίαση της προσοχής (noticing), ώστε να επεξεργάζονται οι μαθητές με ολιστικό τρόπο την περίφραση.
- Δείκτες σημασίας (sense indicators): Σε περίπτωση που η πολυλεκτική μονάδα φέρει παραπάνω από μία σημασία εμφανίζονται τόσο δείκτες σημασίας όσοι και οι ορισμοί. Κάθε σημασία ακολουθείται από το παράδειγμά της. Η παρουσίαση των επιμέρους σημασιών σε ανεξάρτητες αριθμημένες παραγράφους βοηθά στον εύκολο εντοπισμό τους.
- Συντακτική πληροφορία-Περιορισμοί: Η συντακτική πληροφορία (μαζί με άλλης φύσης περιορισμούς) παρουσιάζεται τελευταία στο τέλος κάθε σημασίας, στο κυρίως λήμμα. Οι περιφράσεις μιας γλώσσας εμφανίζουν ιδιαιτερότητες,⁶ όσον αφορά τη σύνταξη (βλ. παράδειγμα 20), την κλίση (βλ. 21) ή τη συμφραστικότητα και τους σημασιολογικούς περιορισμούς (22):

(20) *παίρνω τηλέφωνο κάποιον* (αιτιατική) [δεύτερη ΟΦ σε αιτιατική, αντικείμενο της περίφρασης]
κάνω — ποδήλατο [γυμνή ΟΦ: χωρίς άρθρο]
κρατάω την αναπνοή μου [άρθρο και κτητικό]
ποτέ μου δεν έκανα κάτι [υποχρεωτική άρνηση]
Λες να ... ; (ερώτηση) [υποχρεωτική χρήση της περίφρασης σε ερώτηση]
δίνω σημασία σε κάποιον - *δίνω τη σημασία της λέξης* [η παρουσία ή απουσία άρθρου οδηγεί στον σχηματισμό διαφορετικής περίφρασης]

(21) *κάνω υποχωρήσεις, κάνω υποχωρήσεις σε κάτι* [ουσιαστικό αμετάβλητο ως προς τον αριθμό]
λίγο έλειψε και θα τρακάρουμε (παρατατικός) - *είχαμε τρακάρει* (υπερσυντέλικος) [ελλιπής κλίση στο ρήμα]
παίρνω (μία, δύο, ...) ανάσες [περιορισμοί στο είδος του προσδιορισμού]

(22) *ξέρω/ γνωρίζω/ μαθαίνω/ λέω κάτι απ' έξω κι ανακατωτά* [περιορισμένη συμφραστικότητα της περίφρασης *απ' έξω κι ανακατωτά*]
γράφω/ δίνω Μαθηματικά, Γλώσσα, ... (μάθημα) [σημασιολογικός περιορισμός της περίφρασης: η έννοια μάθημα ή υπώνυμες έννοιές της]

Λαμβάνοντας υπόψη τις ανάγκες των μαθητών-χρηστών, στην οντότητα ΣΥΝΤΑΞΗ/ΠΕΡΙΟΡΙΣΜΟΙ επισημαίνονται με χρωματιστή γραμματοσειρά οι ιδιαιτερότητες κάθε πολυλεκτικής μονάδας. Παρόλο που η συντακτική πληροφορία παρουσιάζεται έμμεσα και στον ορισμό και στο παράδειγμα, θεωρήθηκε σκόπιμη για τους συγκεκριμένους μαθητές-χρήστες η ρητή επισήμανση στη σύνταξη και τους ιδιαίτερους περιορισμούς του λήμματος. Εάν η περίφραση παρουσιάζει μεγάλο βαθμό παγίωσης, δεν δέχεται προσδιορισμούς ούτε

⁶ Περισσότερα για τους περιορισμούς στις στερεότυπες φράσεις (idioms) και τις λεξικές συνάψεις (lexical collocations), βλ. Θώμου (2006).

μεταβολή στη σειρά των συστατικών της, τότε εμφανίζεται ο χαρακτηρισμός «στερεότυπη έκφραση».

- Διαλημματικός σύνδεσμος (link): Εάν έχει λημματογραφηθεί συγγενές λήμμα στο λεξικό, τότε εμφανίζεται διαλημματικός σύνδεσμος, από τον οποίο μπορεί κανείς να μεταφερθεί στο συγγενές λήμμα.

4.3.2. Δευτερεύουσες οντότητες

Κάτω από το λήμμα σε ξεχωριστό πλαίσιο και με διαφορετικό φόντο τοποθετούνται οι δευτερεύουσες πληροφορίες, για να ξεχωρίζουν από τις κύριες.

The screenshot shows a digital dictionary interface. At the top, there are Greek letters in colored circles. Below them is a search bar labeled 'λέξη/λέξεις αναζήτησης'. The main content area displays the entry for 'Αλλάζω γνώμη'. To the left of the main text is a list of related words, with 'Αλλάζω γνώμη' highlighted. The main text includes a definition, a quote, and a note. Annotations with arrows point from text boxes on the right to specific parts of the entry: 'Ομοιες περιφράσεις' points to the 'Ομοιες περιφράσεις' section, and 'Άλλες περιφράσεις' points to the 'Άλλες περιφράσεις' section.

- Όμοιες περιφράσεις: Πρόκειται για πολυλεκτικές μονάδες που φέρουν την ίδια σημασία με το εισόδιο λήμμα.
- Άλλες περιφράσεις: Εδώ βρίσκει κανείς άλλες συνηθισμένες πολυλεκτικές μονάδες που περιέχουν ένα από τα συστατικά του εισόδου λήμματος.

5. Συμπεράσματα

Το *Λεξικό περιφράσεων της Νέας Ελληνικής* είναι ένα ηλεκτρονικό λεξικό που στόχο έχει να ενισχύσει τη λεξιλογική γνώση των μαθητών που έχουν την ελληνική ως δεύτερη γλώσσα. Συντελεί στην ενίσχυση της συμφραστικής ικανότητας (phraseological competence) των μαθητών και της γενικότερης επικοινωνιακής τους ικανότητας. Συντάχθηκε με βάση τα πορίσματα της λεξικολογικής έρευνας για το τι αποτελεί φρασεολογισμό ή πολυλεκτική μονάδα στη γλώσσα.

Τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά του συγκεκριμένου λεξικού είναι τα ακόλουθα. Καταρχάς, πρόκειται για ένα λεξικό λεξικών συνδυασμών (lexical combinations). Μονάδα εγγραφής αποτελεί ο λεξικός συνδυασμός και όχι το μονολεκτικό λεξικό στοιχείο. Ο χρήστης και σπουδαστής της ελληνικής έχει στη διάθεσή του ένα λεξικογραφημένο σώμα λεξικών συνδυασμών της γλώσσας, μέσα στο οποίο μπορεί με ευκολία να εντοπίσει μία έκφραση που αναζητεί.

Κατά δεύτερο λόγο, εκτός από τις στερεότυπες εκφράσεις, που αποτελούν σύνηθες λεξικογραφικό υλικό, στο λεξικό λημματογραφήθηκαν:

α) Λεξικές συνάψεις (με κριτήρια που ορίζει η λεξικολογία γι' αυτή την κατηγορία λεξικών συνδυασμών) όπως στο:

(23) Η Ελένη θα σου δώσει οδηγίες για να πας στο σπίτι της θείας.

β) Πολυλεκτικοί κειμενικοί δείκτες (multi-word markers), όπως:

(24) Είμαστε έτοιμοι. Δε μένει παρά να πάρουμε τις βαλίτσες μας και να φύγουμε.

γ) Αφαιρετικές λεξικές μονάδες:

(25) *Ακούς εκεί να* [ρήμα]: *Ακούς εκεί να λείπει* από τη δουλειά χωρίς να πάρει άδεια!

δ) Πολυλεκτικές λεξικές μονάδες με συγκεκριμένη πραγματολογική λειτουργία:

(26) Είδες το καινούριο αυτοκίνητο του Γιώργου; *Άλλο πράγμα!*

ε) Διαφανείς πολυλεκτικές λεξικές μονάδες, για τον λόγο ότι η χρήση τους παρουσιάζει τυποποίηση:

(27) *Μισό λεπτό!* Μπορείς να επαναλάβεις την ερώτηση;

Όλες οι παραπάνω κατηγορίες πολυλεκτικών λεξικών μονάδων αποτελούν αναγκαίο λεξιλογικό υλικό για τον μη φυσικό ομιλητή της ελληνικής. Επιπλέον, η συντακτική πληροφορία και άλλου είδους περιορισμοί αποτελούν ξεχωριστή οντότητα μέσα στο λήμμα του *Λεξικού περιφράσεων*.

Σύμφωνα με τον Rundell (1998: 326-337) και τη Μάντζαρη (2011: 7-8), οι σύγχρονες προσεγγίσεις όσον αφορά τα μονόγλωσσα λεξικά εκμάθησης της αγγλικής ως ξένης γλώσσας υιοθετούν και αξιοποιούν νέες θεωρίες για την περιγραφή της γλώσσας (π.χ. έμφαση στην περιγραφή της γλώσσας όπως απαντά σε πραγματικά κείμενα, έμφαση στην περιγραφή συμφράσεων και όχι μόνο μονολεκτικών λημμάτων, αναβαθμισμένος ρόλος παραδειγμάτων). Επιπλέον, διαφέρουν στη φιλοσοφία κατάρτισης του λεξικού, που θέτει στο κέντρο τον χρήστη και η οποία συνίσταται, μεταξύ άλλων, στην ενσωμάτωση χρήσιμης πληροφορίας όχι μόνο για την πρόσληψη ή την κατανόηση κειμένου, αλλά και για την παραγωγή κειμένου (π.χ. ενσωμάτωση πληροφορίας σχετικά με την πραγματική χρήση των λέξεων τόσο στους ορισμούς όσο και στα παραδείγματα) και στη φιλική οργάνωση της πληροφορίας και άρα στην ευκολότερη αναζήτηση και αξιοποίησή της (π.χ. ελεγχόμενο λεξιλόγιο στους ορισμούς).

Το *Λεξικό περιφράσεων* περιγράφει, άρα αναδεικνύει ως αυτόνομο λεξιλογικό υλικό, τις πολυλεκτικές μονάδες της γλώσσας. Αναβαθμίζει τα παραδείγματα, από τη στιγμή που τα παραδείγματα όπως και οι ορισμοί ενσωματώνουν χρήσιμη πληροφορία για τη γλωσσική χρήση του λήμματος. Παράλληλα, ενσωματώνει χρήσιμη πραγματολογική πληροφορία. Διαθέτει φιλική οργάνωση της πληροφορίας και το λεξιλόγιο στους ορισμούς είναι απλό και καθημερινό, ώστε να γίνεται κατανοητό από τους ομογενείς μαθητές. Οι πολυλεκτικές μονάδες επισημαίνονται με χρωματιστή γραμματοσειρά και στο εισόδιο λήμμα και στα παραδείγματα. Με χρωματιστή γραμματοσειρά επισημαίνονται επίσης και η σύνταξη ή οι περιορισμοί των μονάδων. Η στήλη περιθωρίου (το γκρι πλαίσιο) για τις δευτερεύουσες πληροφορίες δεν δυσχεραίνει την ανάγνωση των βασικών πληροφοριών. Με βάση τα παραπάνω, ελπίζουμε ότι το *Λεξικό περιφράσεων* θα αποτελέσει ένα χρήσιμο υποστηρικτικό εργαλείο για τη διδασκαλία της ελληνικής ως δεύτερης και ως ξένης γλώσσας.

Το *Λεξικό περιφράσεων* αποτελεί μια μικρή σε έκταση απόπειρα λεξικογραφικής καταγραφής. Δίνει όμως την ευκαιρία για μελλοντική εργασία στο θέμα αυτό με καταγραφή περισσότερων πολυλεκτικών λεξικών μονάδων της ελληνικής και με τη χρήση σωματών κειμένων για άντληση φυσικών παραδειγμάτων.

Βιβλιογραφία

- Αναστασιάδη-Συμεωνίδη, Α. 2008. Λεξικογραφία και χρηστικά σημάδια. *Πρακτικά του 8ου Διεθνούς Συνεδρίου Ελληνικής Γλωσσολογίας, Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων*, 601-615.
- Αναστασιάδη-Συμεωνίδη, Α. & Ευθυμίου, Α. 2006. *Οι στερεότυπες εκφράσεις και η διδακτική της νέας ελληνικής ως δεύτερης γλώσσας*. Αθήνα: Πατάκης.
- Benson, M., Benson, E. & Ilson, R. 1986. *The BBI Combinatory Dictionary of English. A Guide to Word Combinations*. Amsterdam/Philadelphia: Benjamins.
- Γαβριηλίδου, Μ., Λαμπροπούλου, Π. & Γιούλη, Β. 2008. Το ερμηνευτικό λεξικό για το Γυμνάσιο. *Πρακτικά του 8ου Διεθνούς Συνεδρίου Ελληνικής Γλωσσολογίας, Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων*, 684-698.
- Cowie A. P. & Howarth, P. 1996. Phraseological competence and written proficiency. *British Studies in Applied Linguistics* 11, 80-93.
- Ευθυμίου, Α. 2008. Το λεξικό ως εργαλείο διδασκαλίας της γλώσσας. Αναφορά στο λεξικό των τριών πρώτων τάξεων του Δημοτικού σχολείου. *Πρακτικά του 8ου Διεθνούς Συνεδρίου Ελληνικής Γλωσσολογίας*, 798-812.
- Gläser, R. 1998. The stylistic potential of phraseological units in the light of genre analysis. In A. P. Cowie (ed.), *Phraseology: Theory, Analysis and Applications*. Oxford: Oxford University Press, 125-144.
- Granger, S. 1998. Prefabricated patterns in advanced EFL writing: Collocations and formulae. In A. P. Cowie (ed.), *Phraseology: Theory, Analysis and Applications*. Oxford: Oxford University Press, 145-160.
- Granger, S. & Paquot, M. 2008. Disentangling the phraseological web. In S. Granger & F. Meunier (eds), *Phraseology: An Interdisciplinary Perspective*. Amsterdam/Philadelphia: Benjamins, 27-49.
- Gries, S. 2008. Phraseology and linguistic theory: A brief survey. In S. Granger & F. Meunier (eds), *Phraseology: An Interdisciplinary Perspective*. Amsterdam/Philadelphia: Benjamins, 3-25.
- Howarth, P. 1998. Phraseology and second language proficiency. *Applied Linguistics* 19 (1), 24-44.
- Θώμου, Π. 2005. Κριτήρια διάκρισης των λεξι(λογι)κών συνάψεων (lexical collocations) από τις στερεότυπες φράσεις (idioms) στις ρηματο-ονοματικές δομές. *Πρακτικά του 8ου Διεθνούς Συνεδρίου Ελληνικής Γλωσσολογίας, Πανεπιστήμιο Κρήτης. 18-21/9/2003. Ρέθυμνο*. Διαθέσιμο στην ηλεκτρονική διεύθυνση: <http://www.philology.uoc.gr/conferences/6thICGL/>
- Θώμου, Π. 2006. Λεξι(λογι)κές συνάψεις (lexical collocations) στη Νέα Ελληνική ως ξένη γλώσσα. Διδακτορική διατριβή, Πανεπιστήμιο Κρήτης.
- Ιορδανίδου, Α. 2001. *Λεξικό λόγιων εκφράσεων της σύγχρονης Ελληνικής*. Αθήνα: Πατάκης.
- Ιορδανίδου, Α. & Μάντζαρη, Ε. 2003. Προτάσεις σχεδιασμού παιδαγωγικών λεξικών. *Πρακτικά του 8ου Διεθνούς Συνεδρίου Ελληνικής Γλωσσολογίας, Πανεπιστήμιο Κρήτης. 18-21/9/2003. Ρέθυμνο*. Διαθέσιμο στην ηλεκτρονική διεύθυνση: <http://www.philology.uoc.gr/conferences/6thICGL/>.
- Λεξικό της Κοινής Νεοελληνικής*. 1998. Θεσσαλονίκη: Ινστιτούτο Νεοελληνικών Σπουδών, Ίδρυμα Μ. Τριανταφυλλίδη.
- Μάντζαρη, Ε. 2011. Μονόγλωσσα ελληνικά παιδαγωγικά λεξικά: Ζητήματα σχεδιασμού και διδακτικής αξιοποίησης. Διδακτορική διατριβή, Πανεπιστήμιο Πατρών.
- Mel'čuk, I. 1998. Collocations and lexical functions. In A. P. Cowie (ed.), *Phraseology: Theory, Analysis and Applications*. Oxford: Oxford University Press, 23-54.
- Moon, R. 1997. Vocabulary connections: Multi-word items in English. In N. Schmitt & M. McCarthy (eds), *Vocabulary, Description, Acquisition and Pedagogy*. Cambridge: Cambridge University Press, 40-63.
- Moon, R. 1998. Frequencies and forms of phrasal lexemes in English. In A. P. Cowie (ed.), *Phraseology: Theory, Analysis and Applications*. Oxford: Oxford University Press, 79-100.
- Nesselhauf, N. 2003. The use of collocations by advanced learners of English and some implications for teaching. *Applied Linguistics* 24 (2), 223-242.
- Ξυδόπουλος, Γ. 2008. *Λεξικολογία. Εισαγωγή στην ανάλυση της λέξης και του λεξικού*. Αθήνα: Πατάκης.
- Oxford Collocations Dictionary for Students of English*. 2002. Oxford: Oxford University Press.
- Oxford Dictionary of Idioms*. 2004². Oxford: Oxford University Press.

- Philip, G. 2008. Reassessing the canon: “Fixed” phrases in general reference corpora. In S. Granger & F. Meunier (eds), *Phraseology: An Interdisciplinary Perspective*. Amsterdam/Philadelphia: Benjamins, 95-108.
- Rundell, M. 1998. Recent trends in English pedagogical lexicography. *International Journal of Lexicography* 11 (4), 315-342.
- Siepmann, D. 2008. Phraseology in learners’ dictionary: What, where and how? In S. Granger & F. Meunier (eds), *Phraseology: An Interdisciplinary Perspective*. Amsterdam/Philadelphia: Benjamins, 185-202.
- Wray, A. 2002. *Formulaic Language and the Lexicon*. Cambridge: Cambridge University Press.

Διδακτικά εγχειρίδια

- Μαργαρίτα 1. Βιβλίο μαθητή & τετράδιο δραστηριοτήτων. 2004. Ρέθυμνο: ΕΔΙΑΜΜΕ.
- Μαργαρίτα 2. Βιβλίο μαθητή & τετράδιο δραστηριοτήτων. 2008. Αθήνα: ΟΕΔΒ.
- Μαργαρίτα 3. Βιβλίο μαθητή & τετράδιο δραστηριοτήτων. 2008. Αθήνα: ΟΕΔΒ.
- Μαργαρίτα 4. Βιβλίο μαθητή & τετράδιο δραστηριοτήτων. 2008. Αθήνα: ΟΕΔΒ.
- Μαργαρίτα 5. Βιβλίο μαθητή & τετράδιο δραστηριοτήτων. 2007. Ρέθυμνο: ΕΔΙΑΜΜΕ.
- Μαργαρίτα 6. Βιβλίο μαθητή & τετράδιο δραστηριοτήτων. 2007. Ρέθυμνο: ΕΔΙΑΜΜΕ.
- Ελληνικά με την παρέα μου 1. 2000. Αθήνα: ΟΕΔΒ.
- Ελληνικά με την παρέα μου 2. 2004. Ρέθυμνο: ΕΔΙΑΜΜΕ.
- Βήματα Μπροστά 1. Βιβλίο μαθητή & τετράδιο δραστηριοτήτων. 2006. Αθήνα: ΟΕΔΒ.
- Βήματα Μπροστά 2. Βιβλίο μαθητή & τετράδιο δραστηριοτήτων. 2004. Ρέθυμνο: ΕΔΙΑΜΜΕ.